

32. Обвинительное заключение по уголовному делу № 21 // Лук'яненко Л. Не дам загинуть Україні! – С. 47–48.
33. Кандиба І. Першому секретареві ЦК КП України Шелестові Петрові Юхимовичу // Сучасність. – 1967. – Ч. 12. – С. 52–53.
34. І не набрався скверни // Україна. – 1990. – № 39. – С. 8.
35. З приводу процесу над Погружальським // Сучасність. – 1965. – Ч. 2. – С. 82.
36. Касьянов Г. Вказ. праця. – С. 45.

*Тицький С.
(м. Київ)*

ВПЛИВ КАРАЛЬНИХ ОРГАНІВ САМОДЕРЖАВСТВА НА ЕТНОПОЛІТИЧНИЙ ПРОСТІР М. КИЄВА ДОБИ РЕВОЛЮЦІЇ 1905–1907 РР.

Революція 1905–1907 рр. була одним із визначальних явищ в житті українського суспільства доби буржуазного індустріалізму і суттєво вплинула на процес перетворення української нації аграрного типу в націю індустріального типу. Тому не дивно, що в українській історичній науці склалася стійка традиція дослідження місця і ролі українства у цій революції, особливостей перебігу революційних подій в українських землях, як по Україні в цілому, так і в окремих регіонах та губерніях [1].

Через ряд об'єктивних економічних, соціальних і культурних причин Київ, поряд з Петербургом, Москвою, Лодзю, Одесою, Харковом та Катеринославом, став одним з визначальних центрів політичного протистояння і генератором революційної енергії під час революції 1905–1907 рр. У цьому протистоянні проявилися як загальні закономірності революційного різновиду класового та міжнаціонального протистояння, так і специфічні особливості суспільних протиріч, характерні виключно для Правобережної України та власне м. Києва. У той же час протистояння різних політичних угруповань в етнополітичному просторі міста, котре було важливою і невід'ємною частинкою етнополітичного простору України і всієї Російської імперії, суттєво впливало на розвиток революції в Європейській Росії і стан етнополітичного простору Австрійської України.

Тому вбачається за доцільне приділити спеціальну увагу вивченню політичної історії м. Києва доби революції 1905–1907 років в цілому та історичному аспектові еволюції етнополітичного простору міста конкретно.

Залишаються абсолютно не вивченими вплив каральних органів самодержавства на діяльність політичних партій і громадсько-політичних організацій в межах міста Києва, роль урядових репресій у перерозподілі сфер політичного впливу на класи, суспільні верстви, етноси, з яких складалося населення міста.

Джерельною основою дослідження впливу каральних органів самодержавства на стан та еволюцію етнополітичного простору м. Києва часів російської революції 1905–1907 рр. стали 3 фонди Центрального державного історичного архіву у м. Києві та 2 фонди Київського міського державного архіву [2].

Частина опрацьованих документів була раніше опублікована у спеціальних збірках [3] або використана у дисертаційних дослідженнях [4]. Інша частина вводиться у широкий науковий обіг вперше [5].

У результаті буржуазно-бюрократичних реформ Олександра II в Російській Україні прискорився процес становлення та утвердження буржуазного суспільства і, перш за все, основних його іпостасей – буржуазії, робітничого класу, дрібної буржуазії міста і села. Одночасно реформи ініціювали формування протокласів нового, постбуржуазного суспільства – бюрократії, самодіяльної та найманої інтелігенції. Саморозвиток цих двох процесів, їх взаємне переплетення та протиборство відбувалися на основі більш глобальних суспільних трансформацій: переростання промислової революції у всеохоплюючий процес індустріалізації та поступової трансформації української нації аграрного типу в націю індустріального типу.

Таким чином, українське суспільство на початку ХХ ст. переживало процеси обуржуазнення, бюрократизації, індустріалізації та національної трансформації. Тільки найшвидше і безболісне перетворення українства в націю індустріального типу забезпечувало йому виживання та утвердження в новій всесвітній індустріальній цивілізації.

Царська родина, абсолютна більшість чиновної і військової бюрократії виявилися нездатними через своє напіваграрно-феодалне світобачення та корпоративно-станове мислення зняти всі соціально-економічні і політичні перепони на шляху трансформації аграрних націй Російської імперії в нації індустріальні, на шляху переходу від буржуазного суспільства до суспільства бюрократичного, не змогли узгодити специфічні інтереси націй і народностей імперії.

Саме ця невідповідність політики російського самодержавства нагальним потребам буржуазно-бюрократично-індустріальної трансформації суспільства і стала головною причиною російської революції 1905–1907 років.

Конкретними проявами головного протиріччя суспільства Росії були небажання і нездатність реакційно-консервативної частини імперської державної бюрократії і самого імператора 1) сприяти швидкому перерозподілу землі від небажаючих і нездатних вести індустріалізоване велике товарне сільськогосподарське виробництво приватних землевласників до дрібної сільської буржуазії; 2) покращити умови життя, праці й оплати найманих працівників; 3) скасувати поділ на стани і забезпечити основні громадянські права; 4) допустити широкі народні верстви до участі в управлінні державою; 5) припинити загарбницьку війну з Японією тощо.

Одним з центрів Східної Європи, де найбільш яскраво і гостро проявився на рубежі ХІХ–ХХ століть весь вузол цих протиріч, стало м. Київ, етнополітичний простір якого став невід'ємною і впливовою складовою загальноросійського і загальноєвропейського етнополітичного простору.

Загальний стан і динаміка київського етнополітичного простору ґрунтувалися на міській економіці та етносоціальній структурі міської громади і визначалися не тільки протиборством між політичними партіями і громадсько-політичними організаціями, а й протистоянням державних установ та їх каральних органів, з одної сторони, та революційно-опозиційних сил, з іншого.

Протягом 1902–1904 років державні каральні органи м. Києва були суттєво реорганізовані і зміцнені кількісно і якісно. 1902 року створено Київське розшукове відділення, перейменоване 1903 року на Київське охоронне відділення (далі – КОВ). Йому були офіційно передані від Київського губернського жандармського управління (далі – КГЖУ) функції політичного розшуку: з'ясування активних і пасивних противників існуючого ладу, відслідковування їх зв'язків, підготовка і проведення спільно з КГЖУ та

місцевою поліцією “ліквідацій” осередків політичних партій та організацій, затримання окремих активістів опозиційного і революційного руху. КОВ підпорядковувалося безпосередньо Департаментові поліції Міністерство внутрішніх справ імперії, але повинно було діяти в тісному контакті з КГЖУ і забезпечувати останнє оперативною інформацією для проведення попереджувальних і репресивних акцій, для ведення жандармами слідчих дій стосовно підозрюваних осіб. Штатним співробітникам управління допомагали прикомандировані жандармські офіцери, кількість яких залежала від активності місцевих революційних партійних бюрократів, інтенсивності робітничого і студентського руху [6].

На початку революції каральні органи самодержавства були представлені на території Києва Київським охоронним відділенням, міською поліцією, Київським окружним судом з окружним прокурором, Київським відділенням жандармсько-поліцейського управління Московсько-Київської залізниці, Київським губернським жандармським управлінням, котре займало ключове місце в місцевій каральній системі. У надзвичайних випадках до проведення репресивних акцій залучалися підрозділи міського гарнізону, а в періоди запровадження військового стану місце цивільного суду і прокурору заступали відповідні військові інституції та тимчасовий військовий генерал-губернатор. Пасивною каральною інституцією⁴ була Лук'янівська в'язниця, діяльність якої виходить за межі даного дослідження.

31 серпня 1903 року було усунуто від керівництва Київським Губернським жандармським управлінням генерал-лейтенанта В.Д. Новицького і призначено 5 вересня полковника Костянтина Афанасійовича Ковалевського [7].

Навесні 1904 року ветеран КГЖУ, імовірно ротмістр Беклемешев скаржився знайомому: “У нас у Києві просто пекло якесь. Дуже вже полюбили цей пункт різні рев. центри, діяльність котрих в останній особливо час доходить до дерзкості, особливо під враженням протидії самої громадськості у вигляді патріотичних маніфестацій і т.п. У даний момент на руках у нас 107 дізнань з 360 звинувачуваними при 240 арештованих, при чому з 1 січня вже направлено 29 серйозних дізнань. І кожен день приносить все нові і нові події. Працюємо з ранку до вечора, я не обідаю раніше 7 годин, і всі дійсно збилися з ніг” [8].

На 1 січня 1905 р. в складі КГЖУ служили 10 штатних офіцерів, з них 7 безпосередньо у Києві, 5 прикомандированих офіцерів, 3 офіцери резерву та певна кількість жандармських унтер-офіцерів та нижніх чинів. Управлінню також підпорядковувалася фортечна жандармська команда та прикомандирована команда Московського жандармського дивізіону з 27 нижніх чинів. У листопаді 1905 р. в складі КГЖУ перебувало 10 штатних офіцерів, з них у Києві – 6, 3 прикомандированих офіцерів та 3 офіцери резерву, один з котрих передував у багатомісячній відпустці через хворобу [9].

На першому етапі революції спільними зусиллями КОВ, КГЖУ та міської поліції було проведено 5 масових ліквідацій * (з них проти Київської організації (далі – КО) РСДРП – 2, проти КО ПСР – 1, проти “Бунду” – 1, проти спільної сходки функціонерів РСДРП, ПСР та Бунду – 1), 20 групових ліквідацій із заарештуванням у кожній з них 2 – 6 осіб (з них проти КО РСДРП – 11, проти КО ПСР – 6, “Бунду” – 1, РУПу – 1, змішаних (прихильники РСДРП+ПСР) – 1) та 39 індивідуальних арештів і затримань з наступним відкриттям дізнань (з них проти соціал-демократів та співчуваючих їм – 18, проти есерів та співчуваючих їм – 7, проти бундівців – 3, проти польських соціалістів – 1, проти поширювачів матеріалів ПСР та РСДРП – 4, проти розповсюджувачів матеріалів РСДРП та Бунду – 5, проти розповсюджувача матеріалів ПСР та РУПу – 1) [10].

Найбільше каральних акцій припало на березень та червень (по 11). У вересні проведено 8 акцій, липні – 7, у січні, квітні, серпні і першій третині жовтня – по 6, у лютому і травні – по 3 [11].

Найбільш дошкульні удари київським соціал-демократам були нанесені урядовцями у березні 1905 року, коли 6 березня у К.В.Коваленка було захоплено склад літератури РСДРП, 8 березня у службовця управління Києво-Полтавської залізниці Леонтьєва – транспорт соціал-демократичної літератури, 21 березня – типографію Київського комітету РСДРП, а 29 березня було взято сходку 13 членів Подільської районної організації РСДРП. 8 березня було захоплено поліцією транспорт літератури ПСР, а 29 березня було арештовано сходку 8 членів Київської організації ПСР [12].

З метою організації масових вуличних заворушень на 18 квітня (1 травня) ослаблені соціал-демократи були вимушені піти спочатку на координацію своїх дій з функціонерами та активістами ПСР і Бунду, а після арешту 15 квітня групи відповідальних за координацію діячів РСДРП, ПСР і Бунду, на об'єднання організаційних зусиль. Однак 23 квітня була заарештована нарада районних представників Київського комітету (далі – КК) і військової організації РСДРП, членів КК ПСР і учасників обласного з'їзду ПСР, а 24 квітня – сходка 10 активістів КО “Бунду”. Після цих репресій у місцевих соціал-демократів зберегла організаційну цілісність і здатність до активної роботи лише Подільська районна організація. Але 1 травня була затримана сходка її 6 активістів [13].

З цього моменту протягом двох місяців в революційному секторі етнополітичного простору Києва безроздільно панували бундівці. Саме проти них і спрямували свої зусилля каральні урядові органи. 28 травня у Голосіївському лісі була затримана сходка активістів міської організації Бунду, 16 червня на вулицях міста було схоплено близько 10 бундівських агітаторів, а 29 червня арештована сходка 46 членів Київської організації Бунду. Того ж 29 червня було затримано й збори 19 функціонерів Київського комітету РСДРП з приводу підготовки чергової міської політичної демонстрації [14].

Протягом липня – серпня поліція полювала переважно на агітаторів і, пропагандистів-одинаків, котрі намагалися розповсюджувати соціал-демократичні та есерівські ідеї серед трудящих міста. Тільки 6 липня була затримана сходка 6 представників київських організацій РСДРП і ПСР, та 23 липня арештована профспілкова нарада 22 прикажчиків і кравців, ініційована бундівцями [15].

Наприкінці серпня до Києва повернулися студенти державних та приватних вищих навчальних закладів, гімназисти і реалісти, серед котрих значна частина була або активними членами політичних партій та організацій революційного і контрреволюційного напрямку, або співчувала революційному рухові. Підтягнулися до міста і нові сили соціал-демократичних, есерівських і бундівських функціонерів з інших регіонів України, Білорусі, Москви і Петербурга. Скориставшись новим надмірно ліберальним статутом імперських університетів функціонери революційних партій перетворили у вересні 1905 року університет Св. Володимира на перший контрольований революціонерами оазис у місті, на головний генератор революційної енергії. Позбавлення університету екстериторіальності, захоплення поліцією 14 вересня учасників конференції КО і 26 вересня – типографії КК РСДРП, групи активістів РУПу 24 вересня та арешт 5 жовтня сходки 9 районних пропагандистів міської організації ПСР не змогли зупинити революційного поступу, тим більше, що на початку жовтня до міста приїхали нові групи професійних революціонерів від РСДРП і Бунду й активізували підготовку до загальноміського страйку [16].

Хоча репресивні акції урядових каральних структур проти революційних партійних угруповань з однієї сторони та активне сприяння чиновної бюрократії створенню в місті монархічних політичних і партійних осередків з іншого боку не змогли протягом січня – першої половини жовтня зупинити розвиток революції у Києві, однак суттєво впливали на якісний, кількісний і функціональний стан міського етнополітичного простору.

У дні найвищого піднесення революції – Загальноросійського Жовтневого політичного страйку – КГЖУ та міська поліція були паралізовані. Тільки Київське охоронне відділення продовжувало відслідковування, накопичення і систематизацію інформації про революційних функціонерів і партійних активістів.

На другому етапі революції урядові каральні органи провели у Києві 13 масових ліквідацій (проти РСДРП – 6, проти ПСР – 3, проти РУПу – 1, проти спільної сходки РСДРП та ПСР – 1, проти 2 сходок з невизначеною партійною приналежністю), 5 групових ліквідацій (проти РСДРП – 3 і 2 проти змішаних зборів РСДРП та ПСР), 37 арештів і затримань з відкриттям дізнань (проти членів і співчуваючих РСДРП – 21, проти членів ПСР – 5, проти членів Бунду – 1, проти анархістів-комуністів – 1, проти розповсюджувачів одночасно літератури РСДРП і ПСР – 4, проти розповсюджувачів революційної літератури різноманітної партійної приналежності – 5). Було захоплено також по одній типографії соціал-демократів, есерів і Української радикальної партії; розігнано з використанням вогнепальної зброї демонстрації городян 18 і 19 жовтня та придушено повстання понтонерів і військових телеграфістів 18 листопада 1905 р. [17].

Найбільше каральних акцій припало на грудень 1905 р. (11) та січень і червень 1906 р. (по 10). У лютому і квітні проведено по 9 акцій, у першій половині липня – 5, у листопаді 1905 р., березні і травні 1906 р. – по 4, у другій половині жовтня 1905 р. – 3 [18].

18 – 19 жовтня 1905 р. було розстріляно демонстрації радикальної київської громадськості, ініційовані революційною партійною бюрократією. За чим стався великий погром євреїв-киян. 18 листопада 1905 р. було придушено силою зброї публічний виступ понтонерів і військових телеграфістів з наступними масовим арештами, а 30 листопада було схоплено сходку членів воєнно-революційної організації ПСР [19].

У грудні головний удар прийшовся на київських есерів: 5 грудня захоплено учасників обласного з'їзду партії, 13 грудня – сходку 29 членів міської есерівської організації, 14 грудня конфісковано типографію есерів на Андріївському спуску і лабораторію вибухових пристроїв. Крім того 17 грудня було заарештовано сходку 26 учнів київських середніх навчальних закладів, а 28 числа нейтралізовано збори 11 робітників фабрики металевих виробів Лева [20].

Після таких важких втрат київські есери протягом півріччя відновлювали свою мережу і зосередили головну увагу на технічній підготовці збройного повстання в місті та організації терору й експропріацій грошей для партії [21].

Скориставшись організаційним ослабленням київських есерів та ізоляцією більшої частини есерівської бюрократії, пануючі позиції в етнополітичному просторі Києва захопили соціал-демократи, до організацій яких влилося багато рядових бундівців, та автономна філія від РСДРП (м) – Українська соціал-демократична “Спілка”. Тепер тягар репресій переноситься на них.

10 січня 1906 р. захоплена сходка 12 членів фабрично-заводської районної організації КО РСДРП. 19 лютого поліція затримала сходку 22 членів Київської військової організації соціал-демократів. 3 березня арештовано збори 9 представників й організаторів робітничих

гуртків Подільської райорганізації, 7 березня – сходку 12 представників і пропагандистів Миської райорганізації, а 10 березня затримано нараду 13 членів Арсенальського підрайону КО РСДРП. 30 квітня до рук жандармів потрапила типографія КК РСДРП [22].

Мимохідь було нейтралізовано 10 лютого 1906 року типографію Української радикальної партії [23].

Такий потужний натиск КГЖУ, КОВ та поліції на соціал-демократів, примусив функціонерів останньої, котрі же залишалися на свободі, знову активно шукати співробітництва з есерівською та бундівською партбюрократією. Тим більше, що бундівці відновили таки в середині 1906 р. свої партійні структури в місті. Однак і при цьому революційних партійних функціонерів, пропагандистів й агітаторів не вистачало. Тому соціал-демократи поступилися часткою свого сектору етнополітичного простору міста (на Подолі) активістам Української соціал-демократичної робітничої партії.

Одночасно етнополітичний простір міста активно освоювали створювані на підставі Маніфесту 17 жовтня 1905 року та відповідного нового законодавства легальні і напівлегальні радикальні та помірковані монархічні партії й спілки.

На початку третього етапу революції на території м. Києва було запроваджено військовий стан і призначено тимчасового військового генерал-губернатора. Однак невдовзі військовий стан у місті був скасований, і місцеві каральні органи повернулися до звичного вже режиму роботи і взаємодії. На цьому етапі боротьби з революціонерами та опозиціонерами було проведено 8 масових ліквідацій (проти РСДРП – 4, Бунду – 1, анархістів-комуністів – 2, УСДС-“Спілки” – 1), 9 групових ліквідацій (проти ПСР – 4, РСДРП – 2, Бунду і РУПу (УСДРП) по 1, проти змішаної сходки РСДРП і ПСР – 1), 49 індивідуальних арештів і затримань з наступним відкриттям дізнань (проти членів і співчуваючих РСДРП – 18, членів і співчуваючих ПСР – 21, анархістів-комуністів – 2, українських еседеків – 1, польських еседеків – 1, змішаних РСДРП, ПСР – 3, арештовано 3 особи невизначеної партійної приналежності). Було захоплено 2 типографії КК РСДРП та 2 типографії невизначеної партійної приналежності. Арештовувалися власники 4-х книжкових магазинів і складів, з них троє – за збереження і розповсюдження соціал-демократичної та есерівської літератури [24].

Найбільше ліквідацій і арештів припало на травень 1907 р. – 15. У серпні 1906 р. проведено 12 акцій, у січні 1907 р. – 9, жовтні 1906 р. – 8, лютому і квітні 1907 р. – по 7, у другій половині липня 1906 р., березні і на початку червня 1907 р. – по 6, у вересні 1906 р. – 3, листопаді – 2, грудні – 1 [25].

23 липня 1906 р. було заарештовано групу активістів київських організацій РСДРП і ПСР. 30 липня схоплено 46 учасників сходки КО Бунду. Протягом серпня – жовтня 1906 р. великих каральних акцій не проводилося, обмежувалися накопиченням й аналізом спостережної інформації. 18 листопада було арештовано сходку 13 членів КО ПСР, а 27 числа захоплено типографію КК РСДРП. 17 грудня вдалося ізолювати учасників сходки 14 членів КО РСДРП, а також захопити типографію УСДС – “Спілки”. 18 грудня 1906 р. проведено арешт Київської губконференції РСДРП і партії “Бунд”, зібраної з приводу підготовки до виборів у II Державну думу [26].

Протягом першої половини 1907 р. провідні позиції в етнополітичному просторі міста займають загальноросійські соціал-демократи, а ефективну конкуренцію есерам складають анархісти-комуністи.

4 січня 1907 р. арештовано сходку членів ПСР. 13 січня проведено найбільш масову ліквідацію революціонерів часів революції (було схоплено сходку 145 київських соціал-демократів і співчуваючих). 14 лютого затримано 15 учасників есерівської сходки, а 19 лютого арештована типографія КК РСДРП. 10 березня було затримано 13 членів Київської групи анархістів-комуністів. 25 березня поліція взяла збори 9 пропагандистів КК РСДРП. У квітні проведено репресії проти соціалістів-революціонерів (2 квітня взято сходку 9 членів Київської військово-революційної організації), соціал-демократів (7 квітня арештовано сходку прихильників РСДРП) та анархістів-комуністів (14 квітня проведено серію арештів) [27].

У цілому за час революції 1905 – 1907 років на території м. Києва було проведено понад 199 репресивних акцій проти представників революційних партій та організацій.

Ці каральні дії суттєво впливали в окремі відрізки часу на етнополітичний простір м. Києва в цілому та на його окремі сегменти, сприяли значному і відносно тривалому перерозподілу цього простору між основними революційними політичними силами, появі і утвердженню на київській політичній арені нових партій і політичних організацій.

Однак повністю припинити діяльність хоча б однієї революційної партії на території міста урядовцям не вдалося.

Вплив каральних органів самодержавства часів революції 1905–1907 рр. не став всеохоплюючим і визначальним на еволюцію етнополітичного простору міста. Поза сферою їх активної дії залишилися осередки і прихильники революційних партій конституційних демократів, “Поалей-Ціону”, Польської партії соціалістичної тощо.

Використана література:

1. История Киева. В трех томах, четырех книгах. – Том второй. Киев периода позднего феодализма и капитализма. – Киев: Наукова думка, 1984. – С. 340 – 359; Губенко Г.Н. Революционное движение в Таврической губернии накануне и в годы первой русской революции (1900–1907 гг.). Дис. ... канд. ист. наук. – 312 л.; Вахбейт З.Д. 1905 год на Волыни. Дис. ... канд. ист. наук. – Житомир, 1954. – 269, 10 л.; Максимов А.М. Революционная борьба пролетариата Донбасса в 1905 году. Дис. ... канд. ист. наук. – Харьков, 1954. – 304, 27 л. та інші.
2. Центральний державний історичний архів у м. Києві. – Ф.274. Київське губернське жандармське управління. – Оп.1. – Од. зб. 1043 – 1044а, 1046, 1049 – 1180, 1337 – 1455, 1633 – 1789, 2031, 2043.
3. Революция 1905 – 1907 гг. на Украине. Сб. документов и материалов в 2-х томах. Т.1: Подъем революционного движения на Украине накануне первой русской революции (1901 – 1904 гг.). – К.: Госполитиздат УССР, 1955. – 798 с., XXXVI ст.; Т.2. Революционная борьба на Украине в период первой русской революции (1905 г.). – К., Госполитиздат УССР, 1955. – 938 с.; Т.2. Кн.2. – 358 с.; Материалы по истории русской контрреволюции. Том 1. Погромы по официальным документам. – С.-Петербург: Типография товарищества «Общественная польза», 1908. – ССХV с., 456 с., 21 с. та інші.
4. Гарба Н.А. Политические партии и рабочее движение в Украине в период Первой российской революции: Дис. ... канд. ист. наук: 07.00.01/ Киев. Ун-т им. Т. Шевченко. – К., 1994. – 193 л.; Дашок Т.К. Учащаяся молодежь Украины и политические партии в революции 1905 – 1907 годов: Дис. ... канд. ист. наук. 07.00.01/ Днепропетровский ун-т. – Днепропетровск, 1994. – 178 л.; Кириленко С.П. Пролетариат Киева в революции 1905 г. Дис. ... канд. наук. – К., 1952. – 279 л., 20 л.; Федьков О.М. Політичні партії та селянські громадські організації на Правобережній Україні в 1905–1907 роки. Дис. ... канд. ист. наук: 07.00.02 / Київ. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 1993. – 362 арк. та інші.
5. ЦДІА України. – Ф.274. – Оп.1. – 1043 – 1180, 1337 – 1455, 1633 – 1798.
6. ЦДІА України. – Ф.275. – Оп.1. – 645 – 650, 653 – 913, 919 – 1150, 1157 – 1169, 1172, 1174, 1176 – 1180, 1189 – 1190, 1194, 1196, 1199 – 1205, 1207, 1209, 1211, 1215, 1220 – 1221, 1231 – 1234, 1238, 1244 – 1245, 1247, 1250 – 1254, 1260 – 1265, 127 – 1278, 1283, 1285, 1287, 1289, 1291 – 1292, 1299, 1301 – 1303, 1321, 1331, 1336, 1341, 1357, 1377, 1383 – 1386, 1406, 1408 – 1410, 1412, 1419, 1420, 1422, 1432 – 1436, 1439, 1448, 1456 – 1458, 1464.
7. ЦДІА України. – Ф.274. – Оп.2. – Од. зб. 261. – Арк. 61, 69.
8. Там само. – Ф.274. – Оп.2. – Од. зб. 259. – Арк. 3 зв.

9. Там само. – Ф.274. – Оп.2. – Од.зб.311. – Арк.10 зв.; од. зб. 260. – Арк.83; од. зб. 311. – Арк. 43 зв.; од. зб. 262. – Арк. 115.

* Правда, масові ліквідації 1905–1907 років були незрівнянно меншими за кількістю ізольованих революціонерів і співчуваючих, ніж масові ліквідації 1900–1903 років за останніх років управління КГЖУ генералом Новицьким.

10. Підраховано автором за: ЦДІА України. – Ф.274. – Оп.1. – Од. зб. 1058 – 1062, 1064 – 1068, 1071 – 1073, 1075 – 1082. 1084 – 1087, 1089 – 1100, 1109 – 1108, 1111 – 1113, 1116, 1118, 11121, 1124 – 1127, 1129 – 1131, 1133, 1135, 1137 – 1143, 1149, 1151 – 1154, 1156 – 1162, 1164 – 1173, 1175, 1179, 1178.

11. Підраховано автором там само.

12. Там само. – Ф. 275. – Оп.1. – Од. зб. 661 – 663, 742.

13. Там само. – Од. зб. 665, 667, 673, 852.

14. Там само. – Од. зб. 670, 853 – 855.

15. Там само. – Од. зб. 671, 688.

16. Там само. – Од. зб. 672, 742, 744.

17. Підраховано автором за: ЦДІА України. – Ф.274. – Оп.1. – Од. зб. 1050 – 1053, 1056, 1057, 1069 – 1070, 1074, 1083, 1088, 1102, 1110, 1117, 1119, 1122 – 1123, 1132, 1134 – 1134а, 1136, 1146 – 1148, 1150, 1155, 1163, 1174, 1176, 1177, 1180, 1339 – 1340, 1342, 1343, 1345, 1347 – 1349, 1451 – 1353, 1355 – 1356, 1361 – 1365, 1372 – 1374, 1376, 1379 – 1380, 1383 – 1384, 1386, 1388, 1390, 1393, 1394, 1397, 1399 – 1403, 1407 – 1411, 1413, 1416, 1418, 1426 – 1428, 1430, 1434 – 1435, 1438, 1441 – 1443, 1445 – 1446, 1448, 1450, 1454.

18. Підраховано автором там само.

19. Див.: ЦДІА України. – Ф.274. – Оп.1. – Од. зб. 1057, 1117, Ф.275. – Оп.1. – Од. зб. 746.

20. Див.: там само. – Од. зб. 684-685, 737, 747-748; Ф.274. – Оп.1. – Од. зб. 1146-1147.

21. Див.: там само. – Ф.275. – Оп.1. – Од. зб.1035.

22. Див.: там само. – Од. зб. 929, 955, 930 – 932, 939.

23. Див.: там само. – Од. зб. 1106.

24. Підраховано автором за: ЦДІА України. – Ф.274. – Оп.1. – Од. зб. 1054 – 1055, 1341, 1344 – 1344а, 1350, 1354, 1357 – 1360, 1366, 1368 – 1371, 1375, 1377 – 1378, 1381 – 1382, 1385, 1387, 1389, 1391, 1395 – 1396, 1398, 1404 – 1406, 1412, 1414 – 1415, 1417, 1419 – 1423, 1425, 1429, 1431 – 1433, 1436 – 1437, 1439 – 1440, 1444, 1447, 1449, 1451, 1452 – 1453, 1455, 1643 – 1643а, 1647 – 1648, 1649 – 1656, 1665 – 1669, 1673 – 1674, 1676 – 1878, 1682 – 1684, 1686 – 1691, 1693, 1697 – 1698, 1700 – 1702, 1705, 1716 – 1717, 1722, 1724, 1726 – 1731, 1733, 1735 – 1739, 1743 – 1744, 1746, 1749, 1751 – 1753, 1755 – 1757, 1763, 1776, 1780, 1787 – 1789, 1794 – 1797, 2031, 2051 – 2054, 2056 – 2057, 2059.

25. Підраховано автором там само.

26. Див.: ЦДІА України. – Ф.274. – Оп. 1. – Од. зб. 1354, 1375; ф. 275. – Оп. 1. – Од. зб. 940, 956, 957, 1036, 1097.

27. Див.: ЦДІА України. – Ф. 275. – Оп. 1. – Од. зб. 1166-1169, 1254, 1257, 1263, 1384-1385.

*Трикіша А.
(м. Київ)*

УТВОРЕННЯ ТА ІДЕОЛОГІЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ПАРТІЇ СОЦІАЛІСТІВ-ФЕДЕРАЛІСТІВ У ЧАСИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

Перший у ХХ ст. досвід державотворення був пов'язаний з діяльністю соціалістичних партій, які виступали провідними політичними силами Української революції 1917–1920-х рр. Саме їх специфіка як політичних інституцій у значній мірі визначила особливості і долю революції. Тому для вивчення історії Української революції 1917–1920-х рр. є особливо важливим дослідження українського соціалізму і партійної діяльності українських лівих.

За радянських часів історична наука, покликана виправдовувати існування тоталітарного режиму, була схильна до замовчування або фальсифікації діяльності